

ПРИКАЗ АЛЕКСИНАЧКОГ ГОВОРА КРОЗ РЕЧНИК

(Недељко Богдановић и Маја Радоман Цветићанин: *Речник Алексиначког Поморавља*, Алексинац: Центар за културу и уметност, 2022, 368 стр.)

Иако наизглед недовољно афирмисана, издавачка делатност Центра за културу и уметност из Алексинца обogaћена је крајем 2022. године вероватно својим најкапиталнијим издањем – *Речником Алексиначког Поморавља* Недељка Богдановића и Маје Радоман Цветићанин. Центар за културу и уметност из Алексинца може се похвалити објављивањем неколико значајних лингвистичких подухвата у претходном периоду. Најпре је 2019. године објављен *Алексиначки језички поучник* Недељка Богдановића, Александре Лончар Раичевић и Маје Радоман Цветићанин, затим 2020. године репринт издање монографије *Говор Алексиначког Поморавља* Недељка Богдановића, а 2022. године објављен је и *Речник Алексиначког Поморавља* Недељка Богдановића и Маје Радоман Цветићанин. Рецензију *Речника* потписује проф. др Слободан Реметић, редовни члан Академије наука и умјетности Републике Српске.

Прикупљање и бележење дијалекатске и ономастичке грађе Недељка Богдановића за израду монографије *Говор Алексиначког Поморавља* (1989) резултирало је, испоставиће се више од тридесет година касније, и објављивањем овог речника. Тада прикупљена грађа допуњавана је и богаћена примерима из литературе објављене у међувремену, преношењем казивања информатора и издвајањем одредница из стручних монографија и хроника.

Речник Алексиначког Поморавља, обима 368 страна, структуриран је на следећи начин, и то: „Увод“ (стр. 5–11), „О говору Алексинца и околине“ (стр. 11–15), „Информатори“ (стр. 15–17), „Упутство за израду и коришћење *Речника*“ (стр. 17–43), „*Речник*“ (стр. 43–363), „Извод из рецензије“ (стр. 365–368). Маја Радоман Цветићанин у Уводу износи релевантне податке о алексиначкој општини, начину израде *Речника* и најзначајнијим лексикографским достигнућима са подручја југоисточне Србије. Сходно томе, *Речник Алексиначког Поморавља* наставља традицију објављивања речника говора призренско-тимочке дијалекатске зоне и након објављивања речника Момчила Златановића, Љубисава Ђирића, Јакше Динића, Драгољуба Златковића и др. представља значајан прилог познавању српских народних говора. Недељко Богдановић у делу насловљеном „О говору Алексинца и околине“ издваја неколико најмаркантнијих фонетских, морфолошких, творбених и лексичких особина говора Алексиначког Поморавља, како читаоци *Речника* којима овај говор није близак не би имали потешкоћа при тумачењу одредница. У делу „Информатори“ дат је списак информатора који су веома заслужни за настајање овог речника. Поред имена и презимена, навођени су и подаци о томе где су

живели, као и колико су година имали у тренутку прикупљања грађе, на основу којих се може извести закључак да су они и те како добри чувари дијалекатских црта и да је бележењем грађе урађен драгоцен посао за лингвистику. Веома важан део *Речника* јесте и део насловљен „Упутство за израду и коришћење *Речника*“. Аутори у њему пружају приказ одредница, навођењем начина на који су оне презентоване, издвајајући више делова, и то: 1) насловна реч; 2) граматичко обележје; 3) функционално обележје; 4) значење; 5) илустровани материјал; 6) деривати; 7) лексички и фразеолошки спојеви; 8) варијанте и синоними (обрада); 9) акценат; 10) остале напомене. Најобимнији део, а уједно и најважнији, представља узбучена грађа. С обзиром на то да је навођен контекст у коме се лексеме налазе у говору тако се може стећи шири увид у културолошки сегмент живота мештана алексиначких села и тиме се приказати слика о начину живота. Читаоци *Речника* могу сазнати шта је *корка* и чему она служи, када се нешто *измица*, али и како се припрема *туришија*. Како би се лакше стекао увид у начин презентовања грађе, овде преносимо пример неколико одредница:

- (1) **дóвечер** прил. увече тог дана. – Кад прáвиш парчићи, ти га усíриш данас и дóвечер га исипеш и притиснеш га под камен К.
- (2) **застрúг** дрвена здела, с поклопцем, за ножење хране, може бити једноделна, или више делна где горњи и мањи делови упадају у доњи (у једном поретку то би могло бити овако: доњи и најшири за сир, следећи за туцану паприку, највиши и најмањи за со) Гк, ДЉ.
- (3) **помáкне** свр. помери. – *Помакни* га, јака вáтра (о печењу које се на ражњу пече) Л.
- (4) **презівље се / презива се** несвр. презива се, носи одређено презиме. – *Презивљем се* на дедино име ЈШС; Како̀ се они́ *презивљају* ШБС; Они́ се *презивљају* Анђелковић, а де́да им бија Анђелинко Вт. [Очигледно је Анђелинко хипокористик, а презиме је настало од службеног лика – Анђелко.]

Устаљеним лексикографским поступцима, управо на овај начин је и приређен *Речник Алексиначког Поморавља*. Основни циљ израде *Речника*, а то је окупљање на једном месту лексике говора Алексиначана и мештана околних села, испуњен је и те како, а својим обимом и садржајем, узбучена грађа ће и неминовно послужити будућим генерацијама истраживача алексиначког говора. За крај, остаје нам и потпуно се усагласити са речима Слободана Реметића, рецензента *Речника*, који наводи да би оваква публикација „била за понос и веће средине од алексиначке, која је ипак нашла и снаге и средстава да добре и корисне иницијативе ових истраживача опредмете“ (2022: 368).

Душан Р. Стефановић⁷
Универзитет у Приштини
са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет

⁷ dusan.stefanovic@pr.ac.rs